

Quantitative Analysis Of Family Medicine Departments And Academicians In The 30th Year In Türkiye

Türkiye’de Otuzuncu Yılında Aile Hekimliği Anabilim Dalları Ve Akademik Kadroların Nicel İncelenmesi

Özgür ERDEM¹, Ahmet YOSUNKAYA², Ali ERDEM³

Abstract:

Objective: *The aim of this study was to quantitatively examine the number of family medicine departments, lecturers, assistants, and specialists in Türkiye.*

Methods: In this cross-sectional descriptive study, tertiary care family medicine clinics and departments in Türkiye were examined. The number of current lecturers in family medicine, the number of assistants and, if any, the number of specialist physicians they trained were investigated. Every family medicine clinic or department in Türkiye was reached via phone, e-mail, or WhatsApp application between March and April 2022, and data related to departments/clinics were collected.

Results: In our study, it was determined that there were 105 tertiary care family medicine clinics or departments. When we examined the number of lecturers working in these 105 family medicine clinics in Türkiye, it was found that there were 104 assistant professors, 86 associate professors, and 74 professors. It has been determined that 211 people in Türkiye have completed the associate professorship process from a higher education institution and received the title of "associate professor" in the field of family medicine. It was determined that 93 of 211 people were appointed to the professorship staff. Currently, there are 3727 family medicine residents and 4107 family medicine specialists in Türkiye.

Conclusion: Family medicine, which has been recognized as a specialty in medicine in the 30 years since the establishment of the first department in Türkiye seems to have gained a good momentum in its quantitative and qualitative development. On the other hand, it was determined that the number of teaching staff lagged behind the increasing number of assistants and departments. In order that this situation does not cause a decline in the quality of education, it is necessary to lead the training of new academicians.

Key words: Family medicine, Quantitative, Academician

Özet

Amaç: Bu çalışma Türkiye’de bulunan aile hekimliği anabilim dalları, öğretim üyesi, uzmanlık öğrencisi ve uzman sayılarının nicel olarak incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem: Kesitsel tanımlayıcı tipteki bu çalışmada Türkiye’de bulunan üçüncü basamak aile hekimliği klinikleri ve anabilim dalları incelendi. Aile hekimliğindeki mevcut öğretim üyesi sayısı, asistan sayısı ve varsa yetiştirdikleri uzman hekim sayıları araştırıldı. Türkiye’deki her aile hekimliği kliniği veya anabilim dalına Mart-Nisan 2022 tarihlerinde telefon, e-mail veya WhatsApp uygulaması üzerinden ulaşılarak anabilim dalları /klinikler ile ilgili veriler toplandı.

Bulgular: Araştırmamızda 105 tane üçüncü basamak aile hekimliği kliniği veya anabilim dalının mevcut olduğu tespit edildi. Türkiye’deki bu 105 aile hekimliği kliniğinde çalışan öğretim üyesi sayısını incelediğimizde 104 doktor öğretim üyesi, 86 doçent ve 74 profesör olduğu saptandı. Türkiye’de şu ana kadar 211 kişinin doçentlik sürecini tamamlayarak Yüksek Öğretim Kurulundan aile hekimliği alanında “doçent unvanı” aldığı tespit edildi. 211 kişiden 93’ünün profesörlük kadrosuna atandığı saptandı. Halen Türkiye’de 3727 Aile hekimliği asistanı ve 4107 aile hekimliği uzmanı olduğu saptandı

Sonuç: Türkiye’de ilk anabilim dalının kurulmasından bugüne kadar geçen yaklaşık 30 yıllık zaman zarfında bir tıpta uzmanlık alanı olarak tanınan aile hekimliğinin; nicel ve nitel gelişiminde iyi bir ivme kazandığı görülmektedir. Diğer taraftan artan asistan ve anabilim dalı sayısına göre öğretim elemanı sayısının geride kaldığı saptandı. Bu durumun eğitim kalitesinde gerilemeye neden olmaması için yeni akademisyenlerin yetiştirilmesine öncülük edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Aile hekimliği, Nicel, Akademisyen

Geliş tarihi / Received: 05.05.2023 Kabul tarihi / Accepted: 21.08.2023

¹ SBÜ Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, Diyarbakır / Türkiye

² Park Orman ASM Kayapınar Diyarbakır/ Türkiye

³ SBÜ Bozuyuk Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, İzmir / Türkiye

Address for Correspondence / Yazışma Adresi: Özgür ERDEM. SBÜ Diyarbakır Gazi Yaşargil Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Aile Hekimliği Kliniği, DIYARBAKIR

E-posta: dr.oerdem@hotmail.com Tel: 0 (412) 258 00 60

Erdem Ö. Yosunkaya A. Erdem A. *Quantitative Analysis Of Family Medicine Departments And Academicians In The 30th Year In Türkiye* TJF&PC, 2023; 17 (3) : 436-443

DOI: 10.21763/tjfm.1293133

Giriş

Aile hekimliği (AH), kendine özgü eğitim içeriği, araştırması ve klinik uygulaması olan akademik, bilimsel, birinci basamak yönelimli tıp uzmanlık dallarından biridir.¹ Akademik bir disiplin olarak AH, tüm diğer disiplinler gibi esas olarak disipline özgü bilgi temelini oluşturmak ve geliştirmekle uğraşır. AH, birçok klinik disiplinle bilgi paylaşır. Diğer disiplinlerle içerik paylaşımının yanı sıra aile dinamikleri ve kişilerarası ilişkiler, AH bakış açısının oluşmasında temel öneme sahip konulardır. Tüm diğer uzmanlıklar gibi AH uzmanlığı da bakım, sertifikalandırma ve asistan eğitimi programları gibi bazı standartların oluşturulmasıyla uğraşır.²

Türkiye’de AH anabilim dalları, Yüksek Öğretim Kurulunun (YÖK) merkezi kararının etkisiyle ya da aile hekimlerinin bireysel girişimleriyle kurulmuştur.³ Türkiye’de AH ilk olarak 1983 yılında tababet uzmanlık tüzüğünde yer almıştır. İlk AH anabilim dalı 1984 yılında Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesinde, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı olan Prof. Dr. Hikmet Pekcan tarafından kurulmuştur. İlk AH uzmanlık eğitimi 1985 yılında İstanbul, Ankara ve İzmir’deki eğitim ve araştırma hastanelerinde (EAH) başlamıştır. Yüksek Öğretim Kurulu 16 Temmuz 1993 tarih ve 12547 sayılı kararı ile tıp fakültelerinde AH anabilim dallarının kurulmasına karar vermiştir. Bu kararın ardından ilk AH anabilim dalı 17 Eylül 1993’te Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesinde kurulmuştur. Eylül 1993 Tıpta Uzmanlık Sınavında (TUS) Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesinde Sağlık Bakanlığı adına 10 aile hekimliği asistan kadrosu açılmıştır.⁴ İlk yıllarda fakülte yönetimlerinden ve diğer tıp dallarındaki öğretim üyelerinden kaynaklanan bazı sıkıntılar yaşamış olsa da AH yeni bir bilim dalı olarak genellikle benimsenmiş, kısa bir sürede akademideki yerini ve etkinliğini kanıtlamıştır. Akademik birimlerin kurulması ve gelişmesi, aile hekimliğinin ülkemizde tam olarak tanınmasına ve daha ileri taşınmasına önemli katkılarda bulunmuştur.³

Bir tıp disiplininin üç önemli sac ayağından birincisi; “anabilim dalının” kurulmuş olmasıdır. İkincisi; “bilimsel hakemli bir derginin” varlığı ve üçüncüsü ise bir sivil toplum kuruluşunun yani bir “derneğin” olmasıdır. Türkiye’de YÖK kararı ile ilk AH anabilim dalının kurulduğu 1993 yılından bu güne otuz yıl geçmiştir. Topallı’nın⁵ yaptığı araştırmaya göre onuncu yılda Türkiye’de sadece 906 aile hekimliği uzmanı (AHU) bulunmaktadır ve bunların çoğu üç büyük şehirde toplanmıştır. Başak ve ark’nın³ 2005 yılında yaptıkları çalışmada Türkiye’de 35 AH anabilim dalının var olduğu saptanmışken, yirminci yılda yapılan araştırmada Türkiye’deki AH anabilim dalı sayısının 63’e çıktığı görülmüştür.⁶ Ülkemizde AH gelişimi ile ilgili yapılan kesitsel çalışmalar günümüze ışık tutmaktadır. Türkiye’de aile hekimliğinin otuzuncu yılına girdiği bu günlerde, ülkemizdeki AH anabilim dalları ve buralarda çalışan aile hekimliği akademisyenlerine ilişkin güncel durumun değerlendirilmesinin geleceğe ışık tutacağını düşünmekteyiz. Dolayısıyla bu çalışma Türkiye’de otuzuncu yılında AH anabilim dalı, öğretim üyesi, asistan ve uzman sayılarıyla akademik uygulama birimlerinin nicel olarak incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Yöntem

Kesitsel tanımlayıcı tipteki bu çalışmada Türkiye’de bulunan üçüncü basamak AH klinikleri ve anabilim dalları incelendi. Anabilim dalı ve kliniklerdeki mevcut öğretim üyesi, asistan ve varsa uzmanlık eğitimi tamamlayan uzman hekim sayıları araştırıldı. Bunun için anabilim dallarının adının, mevcut öğretim üyesi, asistan ve mezun ettiği uzman sayılarının kaydedileceği bir form hazırlandı. Öncelikle ilgili anabilim dalı başkanı veya eğitim sorumlusuna ulaşılmaması, anabilim dalı başkanına ulaşılmadığı durumda ilgili klinikte çalışan bir akademisyene ulaşılarak verilerin toplanması hedeflendi. Türkiye’deki her AH kliniği veya anabilim dalına Mart-Nisan 2022 tarihlerinde telefon, eposta veya ‘WhatsApp’ uygulaması üzerinden ulaşılarak anabilim dalları / klinikler ile ilgili veriler toplandı. Ancak makalenin yayına hazırlandığı 1 Şubat 2023 itibari ile yeni açılmış, asistan ve uzmanı olmayan, ancak öğretim üyesine sahip anabilim dalları da çalışmaya dahil edildi. Ayrıca birimlere bağlı eğitim aile sağlığı merkezlerine ilişkin bilgiler de eklendi. Böylece 105 anabilim dalı veya AH kliniğinin %95’ine birebir ulaşıldı. Geri kalanların ve birebir ulaşılamayanların verileri ise ilgili kliniklerin ‘web’ sayfalarından toplandı. Sağlık Bakanlığı Tıpta Uzmanlık Kurulunun (TUK) Yetkilendirilmiş Uzmanlık Eğitimi Programları (YUEP) listesinden resmi olarak AH “Eğitim Kliniği” onayı almış kliniklerin listesine ulaşıldı. Aile hekimliği TUS kontenjanlarına ise geriye dönük olarak ÖSYM’nin resmî ‘web’ sayfasından ulaşıldı.⁷ Yıllara göre verilen TUS kontenjanlarında ÖSYM’nin ilgili yılda açmış olduğu resmi kontenjan sayıları esas alındı. Elde edilen bilgiler SPSS 21.0 programı ile analiz edildi. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler kullanıldı.

Bulgular

Çalışma sonuçlarımıza göre ülkemizde 2022 yılı itibarıyla 105 aile hekimliği akademik birimi bulunmaktaydı. Bunların 29’u Sağlık Bilimleri Üniversitesine (SBÜ) bağlı sağlık uygulama ve araştırma merkezleri/eğitim ve araştırma hastanelerindeki AH klinikleri, 76’sı diğer üniversitelerdeki AH anabilim dalları idi. Anabilim dallarından 62’si ve kliniklerden 28’i Sağlık Bakanlığı Tıpta Uzmanlık Kurulu’ndan eğitim kliniği onayı almıştı (toplam 90 akademik birim). Üniversitelerdeki anabilim dallarından 15’i, uygulama ve eğitim etkinliklerini Sağlık Bakanlığı eğitim ve araştırma hastanelerinde sürdürmekteydi. Tıpta Uzmanlık Kurulundan eğitim kliniği onayı almış AH anabilim dalları ve AH klinikleri Tablo 1 ve 2’de, henüz Tıpta Uzmanlık Kurulundan eğitim kliniği onayı almamış AH anabilim dalları ve AH klinikleri Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 1. Tıpta Uzmanlık Kurulundan eğitim kliniği onayı almış üniversitelerin aile hekimliği anabilim dallarındaki öğretim üyesi, uzmanlık öğrencisi ve mezun olmuş uzmanların sayıları

No	AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI / KLİNİĞİ	Prof.	Doç.	Dr. Öğr. Üyesi	Asistan / SAHU	MEZUN AHU / SAHU
1	Acıbadem M. Ali Aydınlar Ü. Atakent Hastanesi	1	-	3	-	0
2	Afyonkarahisar SBÜ SUAM	1	-	2	9/13	8
3	Akdeniz ÜTF SUAM	-	1	1	40/5	59
4	Ankara ÜTF SUAM	1	1	3	30/8	55
5	Atatürk ÜTF SUAM	1	1	3	45/15	45
6	Aydın Adnan Menderes ÜTF SUAM	3	-	1	48	78
7	Başkent ÜTF Ankara Hastanesi	3	3	-	20	40
8	Bezmialem Vakıf ÜTF SUAM	-	1	-	3/18	4
9	Bursa Uludağ ÜTF SUAM	2	-	1	23/10	32
10	Çanakkale Onsekiz Mart ÜTF SUAM	1	-	2	17/5	27
11	Çukurova ÜTF SUAM	3	2	2	29/7	101
12	Dicle ÜTF SUAM	1	-	3	21/18	60
13	Dokuz Eylül ÜTF SUAM	4	1	2	104	103
14	Düzce ÜTF SUAM	-	1	3	25	24
15	Erciyes ÜTF SUAM	2	1	-	44	39
16	Eskişehir Osmangazi ÜTF SUAM	2	1	-	43/15	57
17	Fırat ÜTF SUAM	-	1	-	9/6	3
18	Gaziantep ÜTF SUAM	-	2	-	16	1
19	Hacettepe ÜTF SUAM	-	3	-	34/5	16
20	Harran ÜTF SUAM	-	1	1	18/10	24
21	Hatay Mustafa Kemal ÜTF SUAM	2	1	-	15/14	26
22	İnönü ÜTF SUAM	-	3	-	25/16	31
23	İstanbul Medeniyet ÜTF Göztepe Prof. Dr. Süleyman Yalçın ŞH	1	1	-	62	70
24	İstanbul Okan ÜTF Hastanesi	1	-	-	-	0
25	İstanbul Ü Cerrahpaşa TF Cerrahpaşa SUAM	1	2	-	6/3	9
26	İstanbul Ü İstanbul TF Çapa SUAM	-	1	-	8	20
27	Medipol ÜTF Medipol Üniversitesi Hastanesi	1	-	3	-	-
28	Kafkas ÜTF SUAM	1	-	-	24/6	6
29	Kahramanmaraş Sütçü İmam ÜTF SUAM	-	1	1	32/11	40
30	Karadeniz Teknik ÜTF SUAM	1	1	1	19/4	24
31	Kocaeli ÜTF SUAM	1	-	-	67/14	60
32	Maltepe ÜTF Hastanesi	-	-	3	6	0
33	Manisa Celal Bayar ÜTF SUAM	-	2	-	9/4	10
34	Mersin ÜTF SUAM	1	-	1	8/12	16
35	Necmettin Erbakan Ü. Meram TF SUAM	3	-	2	42/11	45
36	Ondokuz Mayıs ÜTF SUAM	2	1	2	74/1	75
37	Pamukkale ÜTF SUAM	2	1	-	44/15	31
38	Selçuk ÜTF SUAM	1	1	1	32	34
39	Sivas Cumhuriyet ÜTF SUAM	1	1	1	47/14	47
40	Süleyman Demirel ÜTF SUAM	-	1	1	17/9	17
41	Tekirdağ Namık Kemal ÜTF SUAM	-	-	2	-	5
42	Tokat Gaziosmanpaşa ÜTF SUAM	-	1	4	30/8	12
43	Trakya ÜTF SUAM	4	-	1	107/7	121
44	Van Yüzüncü Yıl Ü. Dursun Odabaş Tıp Merkezi	1	-	1	23	-
45	Zonguldak Bülent Ecevit ÜTF SUAM	3	-	1	41/8	34
46	Yozgat Bozok ÜTF SUAM	-	-	1	-	-
47	İzmir Demokrasi ÜTF Buca Seyfi Demirsoy EAH*	-	1	-	-	-
	TOPLAM	52	39	53	1316/292	1509

AHU: Aile hekimliği uzmanı, SAHU: Sözleşmeli aile hekimliği uzmanı, SBÜ: Sağlık Bilimleri Üniversitesi, SUAM: Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, ÜTF: Üniversitesi Tıp Fakültesi, TF: Tıp Fakültesi, ŞH: Şehir Hastanesi, EAH: Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Tablo 2. Tıpta Uzmanlık Kurulundan eğitim kliniği onayı almış Sağlık Bilimleri Üniversitesine bağlı sağlık uygulama ve araştırma merkezleri/egitim ve araştırma hastaneleri aile hekimliği kliniklerindeki öğretim üyesi, uzmanlık öğrencisi ve mezun olmuş uzmanların sayıları

No	AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI / KLİNİĞİ	Prof.	Doç.	Dr. Öğr. Üyesi	Asistan / SAHU	MEZUN AHU / SAHU
1	Kütahya SBÜ Kütahya Evliya Çelebi EAH	-	1	2	16/9	8
2	SBÜ Gülhane TF Ankara EAH	1	1	1	124	1000
3	SBÜ Gülhane TF Ankara ŞH	1	4	1	135/23	53/24
4	SBÜ Gülhane TF Dışkapı Yıldırım Beyazıt EAH	2	-	1	69/22	110
5	SBÜ Gülhane TF Gülhane EAH	1	2	-	84/7	22
6	SBÜ Gülhane TF Keçiören EAH	-	1	-	41/13	-
7	SBÜ Hamidiye TF Antalya EAH	-	2	2	33/20	42
8	SBÜ Hamidiye TF Bağcılar EAH*	-	1	-	-	-
9	SBÜ Hamidiye TF Bakırköy Dr. Sadi Konuk EAH*	-	-	-	-	-
10	SBÜ Hamidiye TF Başakşehir Çam ve Sakura ŞH	-	1	-	51	0
11	SBÜ Hamidiye TF Bursa Yüksek İhtisas EAH	-	1	1	24	48
12	SBÜ Hamidiye TF Fatih Sultan Mehmet EAH	1	-	-	43/30	13
13	SBÜ Hamidiye TF Gaziosmanpaşa EAH*	-	-	-	-	-
14	SBÜ Hamidiye TF Haseki EAH	1	-	-	55	99
15	SBÜ Hamidiye TF Haydarpaşa Numune EAH	-	3	1	68/23	450
16	SBÜ Hamidiye TF İstanbul EAH*	-	-	-	-	-
17	SBÜ Hamidiye TF Konya Beyhekim EAH	-	1	-	-	0
18	SBÜ Hamidiye TF Konya ŞH	-	1	1	80/19	7
19	SBÜ Hamidiye TF Prof. Dr. Cemil Taşcıoğlu ŞH	1	-	-	64/19	-
20	SBÜ Hamidiye TF Şişli Hamidiye Etfal EAH	-	1	2	74/14	109
21	SBÜ Hamidiye TF Ümraniye EAH	-	1	1	58	60/ 6
22	SBÜ Hamidiye TF Kartal Dr. Lütü Kırdar ŞH	-	2	1	84	350
23	SBÜ Adana TF Adana Şehir Hastanesi	-	2	2	85/35	-
24	SBÜ Trabzon TF Trabzon Kanuni EAH*	-	-	3	29	-
25	SBÜ İzmir TF Tepecik EAH	1	6	-	104/2	
26	SBÜ İzmir TF Bozyaka EAH	-	1	3	37/14	101/8
27	Ankara Yıldırım Beyazıt ÜTF Yenimahalle EAH	-	2	-	54	-
28	Bolu Abant İzzet Baysal ÜTF İzzet Baysal EAH	-	2	1	22/6	1
29	Erzincan Binali Yıldırım ÜTF Mengücek Gazi EAH	-	-	1	8/6	0
30	Giresun ÜTF Prof. Dr. A. İlhan Özdemir EAH	-	-	1	11/8	0
31	Hitit ÜTF Çorum Erol Olçok EAH	1	1	1	30	4
32	İzmir Katip Çelebi ÜTF İzmir Atatürk EAH	1	1	1	83/3	-
33	Karabük ÜTF Karabük EAH	1	2	2	30/7	9
34	Marmara ÜTF Pendik EAH	4	1	2	60/9	84
35	Muğla Sıtkı Koçman ÜTF Muğla EAH	1	-	1	32/4	4
36	Ordu ÜTF Ordu EAH	1	-	1	33/12	7
37	Recep Tayyip Erdoğan ÜTF Rize EAH	-	1	1	15	3
38	Sakarya ÜTF Sakarya EAH*	-	-	1	1	-
39	Samsun ÜTF Samsun EAH	-	3	-	43/21	12
40	Uşak ÜTF Uşak EAH*	-	-	1	3	-
41	SBÜ Diyarbakır Gazi Yaşargil EAH	-	1	-	-	-
42	SBÜ İstanbul Kanuni Sultan Süleyman EAH*	-	-	-	-	-
43	SBÜ Kayseri TF Kayseri ŞH	-	-	1	-	-
	TOPLAM	18	46	37	1783/326	2596

*Bu kliniklerin bilgilerine hastanelerin resmi web sayfasından ulaşılmıştır. Bunların dışındaki bütün kliniklerle birebir iletişim kurularak veriler toplanmıştır.

AHU: Aile hekimliği uzmanı, SAHU: Sözleşmeli aile hekimliği uzmanı, SBÜ: Sağlık Bilimleri Üniversitesi, EAH: Eğitim ve Araştırma Hastanesi, TF: Tıp Fakültesi, ŞH: Şehir Hastanesi, ÜTF: Üniversitesi Tıp Fakültesi

Tablo 3. Tıpta Uzmanlık Kurulundan henüz eğitim kliniği onayı almamış aile hekimliği anabilim dalları/klinikleri”

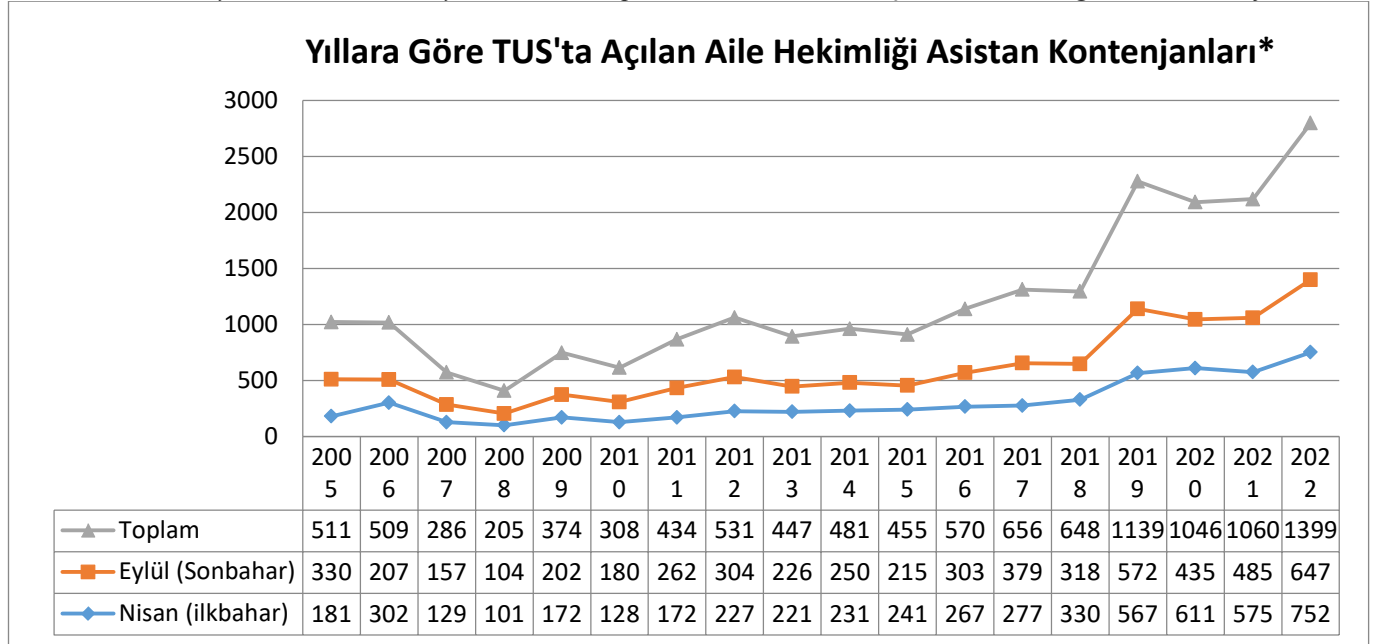
No	AİLE HEKİMLİĞİ ANABİLİM DALI / KLİNİĞİ	Prof.	Doç.	Dr. Öğr. Üyesi	Asistan / SAHU	MEZUN AHU / SAHU
1	Yeditepe ÜTF Yeditepe Hastanesi	2	-	-	-	-
2	İstinye ÜTF Bahçeşehir SUAM/Liv Hospital	1	-	1	-	-
3	Demiroğlu Bilim ÜTF Florence Nightingale Hastanesi*	-	-	1	-	-
4	Üsküdar ÜTF NİSTANBUL Beyin Hastanesi*	-	-	1	-	-
5	SBÜ Sancaktepe Şehit Prof. Dr. İlhan Varank EAH*	-	-	-	-	-
6	Niğde Ömer Halisdemir ÜTF Ömer Halisdemir EAH	-	-	1	-	-
7	Kırşehir Ahi Evran ÜTF Kırşehir EAH	-	-	3	-	-
8	Alanya Alaattin Keykubat ÜTF Alanya EAH	-	-	1	-	-
9	Bandırma Onyediy Eylül ÜTF Bandırma EAH	-	-	1	-	-
10	Amasya ÜTF Sabuncuoğlu Şerefeddin EAH	-	-	1	-	-
11	Ağrı İbrahim Çeçen ÜTF Ağrı EAH	-	-	1	-	-
12	Siirt ÜTF Siirt EAH	1	-	1	-	-
13	Aksaray ÜTF Aksaray EAH	-	-	1	-	-
14	Konya Karatay ÜTF Konya Numune Hastanesi	-	1	-	-	-
15	Adıyaman ÜTF EAH	-	-	1	2/8	2
	TOPLAM	4	1	14	2/8	2
	ANA TOPLAM (Tablo 1-2-3)	74	86	104	3101/626	4107**

*Birebir ulaşılamayan ve verileri web sayfasından alınan anabilim dalları / klinikler

**Bazı anabilim dalları, özellikle Türkiye ilk açılanlar net mezun sayılarının kayıtlarına ulaşamadığını bildirip ulaşabildikleri asgari ve tahmini rakam vermişlerdir.

AHU: Aile hekimliği uzmanı, SAHU: Sözleşmeli aile hekimliği uzmanı, ÜTF: Üniversitesi Tıp Fakültesi
SUAM: Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, EAH: Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Şekil 1. 2005-2022 yılları arasındaki 18 yıllık dönemde tıpta uzmanlık sınavında açılan aile hekimliği asistan kontenjanları.

*2005 yılı öncesi verilere ulaşılamamıştır.

TUS: Tıpta uzmanlık sınavı

Tablo 4. Eğitim aile sağlığı merkezi bulunan aile hekimliği akademik birimleri ve sayıları.

NO	KLİNİK ADI	ASM Sayısı	AHB sayısı
1	SBÜ Hamidiye TF Kartal Dr. Lütfi Kırdar ŞH	3	10
2	Eskişehir Osmangazi ÜTF SUAM	1	2
3	SBÜ Hamidiye TF Ümraniye EAH	1	4
4	Ordu ÜTF Ordu EAH	1	2
5	SBÜ Hamidiye TF Şişli Hamidiye Etfal EAH	3	9
6	SBÜ Hamidiye TF Başakşehir Çam ve Sakura ŞH	1	3
7	SBÜ Hamidiye TF Konya ŞH	1	3
8	SBÜ Gülhane TF Ankara ŞH	1	6
9	SBÜ Hamidiye TF Bursa Yüksek İhtisas EAH	2	7
10	Marmara ÜTF Pendik EAH	2	6
11	Hacettepe ÜTF SUAM	1	1
12	SBÜ Hamidiye TF Haydarpaşa Numune EAH	2	5
13	SBÜ Hamidiye TF Haseki EAH	2	6
14	Trakya ÜTF SUAM	1	3
15	Muğla Sıtkı Koçman ÜTF Muğla EAH	2	4
16	Tekirdağ Namık Kemal ÜTF SUAM	1	2
17	Bursa Uludağ ÜTF SUAM	1	3
18	Giresun ÜTF Prof. Dr. A. İlhan Özdemir EAH	1	1
19	SBÜ Hamidiye TF Prof. Dr. Cemil Taşçıoğlu ŞH	3	8
20	Ondokuz Mayıs ÜTF SUAM	2	4
21	Samsun ÜTF Samsun EAH	1	3
22	SBÜ Gülhane TF Ankara EAH	1	3
23	SBÜ İzmir TF Tepecik EAH	2	4
24	Dokuz Eylül ÜTF SUAM	6	11
25	Erzincan Binali Yıldırım ÜTF Mengücek Gazi EAH	1	1
26	Kafkas ÜTF SUAM	1	1
27	Atatürk ÜTF SUAM	2	6
28	Sakarya ÜTF Sakarya EAH	1	4
29	Tokat Gaziosmanpaşa ÜTF SUAM	1	2
30	İzmir Katip Çelebi ÜTF İzmir Atatürk EAH	4	12
31	Aydın Adnan Menderes ÜTF SUAM	1	2
32	Çukurova ÜTF SUAM	1	3
	TOPLAM	54	141

SBÜ: Sağlık Bilimleri Üniversitesi, ASM: Aile sağlığı merkezi, AHB: Aile hekimliği birimi, TF: Tıp Fakültesi, ŞH: Şehir Hastanesi, ÜTF: Üniversitesi Tıp Fakültesi, SUAM: Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, EAH: Eğitim ve Araştırma Hastanesi

Türkiye’de 211 aile hekimliği uzmanının Üniversitelerarası Kurul doçentlik sürecini tamamlayarak AH alanında “doçent unvanı” aldığı, bunlardan 93’ünün profesörlük kadrosuna atandığı saptandı. Aile hekimliği akademik birimlerinde 104 doktor öğretim üyesi, 86 doçent ve 74 profesör olmak üzere toplam 264 öğretim üyesi/egitici görev yapmaktaydı. Aile hekimliği uzmanlık eğitimi programlarında 3101 ve sözleşmeli aile hekimleri uzmanlık (SAHU) eğitimi programlarında 626 olmak üzere toplam 3727 AH uzmanlık öğrencisi halen eğitim almaktaydı. Aile hekimliği akademik birimlerinin şimdiye kadar mezun ettiği uzman sayısı ise 4107 idi. Öğretim üyesi/egitici, uzmanlık öğrencisi ve mezun uzman sayılarının akademik birimlere göre dağılımı Tablo 1-3’te verilmiştir. Sağlık Bakanlığı Tıpta Uzmanlık Kurulundan eğitim kliniği onayı almış 90 akademik birimden 32’sinde toplam 54 eğitim aile sağlığı merkezindeki (EASM) 144 aile hekimliği biriminde (AHB) aile hekimliği uygulama eğitimi (saha eğitimi) yapılmakta idi (Tablo 4). Yaptığımız araştırmada 2005 yılından 2022 yılına kadar TUS’ta toplam 11060 AH asistan kadrosu açıldığı belirlendi. Bunlardan 4644’ünün 2019-2022 yıllarındaki son sekiz TUS sınavında açıldığı saptandı (Şekil 1).

Tartışma

Yeni bir disiplinin temsilcisi olmanın heyecan ve umudunu taşıyan AH akademisyenleri bilgi alanı örtüşen diğer bazı disiplinlerle ortak konulardaki bilgileri öğrencilerine aktarırken bu disiplinlerin "altında" ya da "gözetiminde" değil ama onları da "içeren" farklı bir yaklaşımını olduğunu vurgulamaktadırlar.⁸ Türkiye’de ilk AH anabilim dalının kurulmasından bu güne kadar geçen yaklaşık 30 yıllık zaman zarfında aile hekimliğinin Avrupa’daki çoğu ülkeyle kıyaslandığında, nicel ve nitel gelişiminde iyi bir ivme kazandığı görülmektedir.⁹

Araştırmamızda halen ülkemizde 3101 tam zamanlı AH asistanı, 626 SAHU asistanı ve 4107 AHU olduğu saptanmıştır. Topallı’nın 2003 yılında yaptığı kesitsel araştırmada Türkiye’de AHU ve AH asistanı toplam hekim sayısı 1159 kişi olarak tespit edilmiştir. Bunların 907’si AHU ve 154’ü asistan iken, adına ulaşılan 95 kişinin uzman mı, asistan mı olduğu belirlenmemiştir.⁵ Yaptığımız çalışmayla, yirmi yılda aile hekimliği asistan sayısının 154’ten 3101’e çıktığı ve 20 kattan daha fazla arttığı görülmektedir.

Ülkemizde şu anda 83 tıp fakültesinde 105 AH bölümü bulunmaktadır. Akademik aile hekimliği bölümlerinin kurulmaya başlamasının onuncu yılında aktif olan tıp fakültelerinin %70’inde (35 fakülte) AH anabilim dallarının bulunduğu saptanmıştır.⁴ Bu sayı 2013’e gelindiğinde istikrarlı bir artış göstererek 63’e çıkmıştır (toplam 86 fakültede).⁶ Çalışma verilerimize göre otuzuncu yılda bu istikrarlı artışın devam ettiği görülmektedir. Onuncu yılda 35, 2013’te 63, 2023’te AH anabilim dalı/klinik sayısının 105 olduğu göz önüne alındığında her on yılda AH anabilim dalı/klinik sayısının iki katına yakın arttığı izlenmektedir.

Türkiye’de 2003 yılında AH bilim alanında 10 doçent ve sadece bir profesör bulunurken aradan geçen on yılda 82 kişi daha doçent unvanı alarak 2013 yılında toplam doçent sayısı 92 kişi olup, bunların 20’si profesörlüğe atanmışlardır.¹⁰ Başak ve Güldal’ın 2014’te yaptığı ve akademik AH bölümlerinin 20 yıllık gelişimsel sürecinin değerlendirildiği araştırmada; toplam 58 anabilim dalında, 40 öğretim görevlisi, 54 yardımcı doçent, 56 doçent, 27 profesörden oluşan toplam 177 öğretim elemanı ile 340 asistanın aktif olarak AH eğitimi aldığı belirlenmiştir.⁶ 2014 yılında yaklaşık 2500 civarında olan AHU sayısı, 2019 yılına gelindiğinde yaklaşık 4000’e ulaşmıştır. Böylece Türkiye’de önemli bir mesafe kat eden AH disiplini yaklaşık 80 anabilim dalı/klinik ile hizmet vermeye devam etmekteydi.^{6,11} Bizim yaptığımız araştırmada, Türkiye’de şu ana kadar 211 kişinin YÖK’ten doçentlik sürecini tamamlayarak aile hekimliği alanında “doçent unvanı” aldığı tespit edilmiştir. Doçentlerden 93’ü profesörlük kadrosuna atanmıştır. Ancak bunların bir kısmı emekli olmuştur veya akademi dışında başka yerlerde çalışmaktadır. Hâlihazırda 105 AH anabilim dalında / kliniğinde 104 doktor öğretim üyesi, 86 doçent ve 74 profesör olmak üzere, toplamda 264 öğretim üyesi 3727 asistana tıpta uzmanlık eğitimi vermektedir. Başak ve Güldal’ın⁶ 2014 yılında yaptığı araştırmada 177 öğretim elemanı ile 340 asistana eğitim verilirken aradan geçen yaklaşık 10 yılda asistan sayısı 10 kattan fazla artmışken buna karşılık eğitici sayısının yaklaşık olarak iki kat bile artmadığı görülmektedir.

Yıllara göre TUS’ta açılan asistan sayılarını da incelediğimiz çalışmamızda asistan sayısının da düzenli bir şekilde arttığını grafiksel olarak da izlemekteyiz (Şekil 1). Özellikle 2019-2022 yılı arasındaki son dört yıllık dönemde açılan asistan kadrosu sayısı (n=4644) önceki 2008-2018 yılları arasındaki 10 yılda açılan asistan kadrosu sayısı (n=4905) kadardır. On yıl önce bir öğretim elemanına iki asistan düşerken bugün bu sayı 14’e çıkmıştır. Bunun da beraberinde eğitim kalitesinde bir gerileme getirebileceği endişesi uzaktan uzağa görülmektedir.

Ayrıca Tıpta Uzmanlık Kurulu 2017 AH Uzmanlık Eğitimi Çekirdek Müfredatında saha eğitimi tanımlamış ve saha eğitiminin yapılabileceği yerleri açıkça ifade etmiştir. On sekiz aylık saha eğitimi alanlarından biri de eğitim aile sağlığı merkezleri olarak tanımlanmıştır.^{12,13} Yirmi altı Eylül 2014 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan yönetmelik ile EASM’lere ilişkin mevzuat düzenlenmiştir. Buna rağmen günümüze kadar sınırlı sayıda EASM hizmete girmiş durumdadır. Ülkemizde AH uzmanlık eğitimi vermekte olan anabilim dalı ve klinik sayısına bakıldığında açılan EASM’lerin son derece yetersiz olduğu görülmektedir.¹³ Mart 2019 itibarıyla Türkiye’de toplam 17 AH kliniğine bağlı 25 EASM bulunmaktadır. Bunlara bağlı toplam 71 aile hekimliği birimi mevcuttur.¹⁴ Bizim çalışmamızda EASM sayısının 54, AHB sayısının da 141 olduğu tespit edildi. Son üç yılda EASM ve AHB sayısı ikiye katlanmış olsa da her geçen gün artan asistan sayısı göz önüne alındığında EASM’lerin sayısındaki yetersizlik ve çoğu anabilim dalı veya AH eğitim kliniğine bağlı bir EASM’nin olmaması asistanların saha eğitiminde ciddi aksaklıkların olduğuna işaret etmektedir. Nitekim, bir araştırmada uzmanlık eğitimindeki saha eğitiminin EASM’de verilmesi gerektiği ortaya konmuştur.¹⁵

İki bin on bir yılında çıkarılan yasayla Sağlık Bakanlığına, mevcut AH uzmanlık eğitimi yolu dışında “uzaktan, yarı zamanlı uzmanlık eğitimi” olarak tanımlanan ikinci bir AH uzmanlık eğitimi yolunu kullanma yetkisi verilmiştir.¹⁶ Sözleşmeli Aile Hekimliği Uzmanlık Eğitimi (SAHU) olarak adlandırılan bu programla aile hekimliği uzmanlık eğitimi almakta olan asistan sayısı 626’ya ulaşmıştır. Bu alternatif yarı zamanlı uzmanlık eğitimi AH disiplini tarafından pek tasvip edilmemekle beraber, etik olarak AH anabilim dalları / klinikleri himayesinde gerçekleştirilen eğitimlere her türlü katkı verilmesinden de geri kalınmamıştır.

Topallı’nın⁵ 2003 yılında yaptığı kesitsel araştırmada Türkiye’de AHU sayısı 907 iken 2014’te Başak ve Güldal’ın⁶ araştırmasında 2500 civarında AHU olduğu belirtilmiştir. Şu anda eğitim kliniği onayı almış olan 90 AH kliniğinin

%95'ü ile birebir iletişim kurularak elde edilen verilere göre, 4107 AHU rakamına ulaşılmıştır (Tablo 3). Çalışmamızda eğitim klinikleri ile birebir görüşüldü. Asistan sayısı ve öğretim elemanı sayısında verilen rakamlarda hata payı oranı %1 -2 seviyesinde olmakla beraber, ilgili kliniğin kuruluşundan günümüze kadar mezun olan AHU sayısı konusunda verilen rakamlarda tereddütler ve özellikle eksiklikler olabileceği kanaatini taşımaktayız. Çünkü bazı yerlerde eski kayıtlara ulaşılamadığı açıkça belirtildiği gibi kimi yerlerde de orada çalışan öğretim elemanları yeni olduğundan ve eski çalışanlara ulaşılamadığından AHU sayısı ile ilgili ulaştığımız rakamların daha yüksek olduğunu düşünmekteyiz. Topallı'nın⁵ 2003 yılında yaptığı araştırmada AHU ve asistan toplamı 1150 rakamı elimizde bulunmaktadır. Ayrıca Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin (ÖSYM) resmi web sitesinden ulaştığımız 2005 yılından günümüze kadarki TUS kontenjanları 11060 olup bunların yaklaşık %10'unun branş değiştirdiği veya yerleştiği halde kayıt yaptırmadığı ön görüldüğünde 10 bin kontenjan rakamına ulaşmaktayız (Şekil 1). Bundan henüz mezun olmayan son üç yılın asistan kontenjan sayısı olan 3500 rakamı çıkarıldığında 6500 rakamına, buna Topallı'nın⁵ 1150 rakamı eklenince 7650 rakamına ulaşıyoruz. Dolayısıyla yukarıda yaptığımız analiz sonrasında, Türkiye'de ilk AH anabilim dalı kurulduğundan bugüne kadar yaklaşık 8000 civarında AHU'nun mezun olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ancak mezun AHU sayısı ile ilgili bilgilerdeki tereddütler çalışmamızın öne çıkan bir kısıtlılığı olarak da not edilebilir.

Sonuç olarak, Türkiye'de 30 yılda AH disiplininin anabilim dalından öğretim elemanına, asistanından yetiştirdiği uzman sayısına, müfredatından EASM'sine kadar ciddi anlamda mesafe kat ettiği ve sürekli gelişerek büyüdüğü belirgin olarak göze çarpmaktadır. Bu büyümenin beraberinde bazı yapısal sorunlar da getirdiği aşikardır. Bu sorunların başında artan asistan sayısına göre çok geride kalan öğretim elemanı sayısı ve kadroları ön plana çıkmaktadır. Öğretim elemanı ve akademik kadronun güçlendirilmesi işinde sorumluluğun çoğunlukla AH akademisyenlerinde olduğunu düşünüyorum. Bu bağlamda her AH eğitici, asistanlarının eğitimi esnasında kabiliyetli ve akademisyenliğe hevesli meslektaşlarını yüreklendirmeli ve destek olup adeta önünü açmalıdır.

Çıkar çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan etmişlerdir.

Maddi destek

Yazarlar bu çalışma için finansal destek ve bağış almadıklarını beyan etmişlerdir.

Kaynaklar

1. The European Definition of General Practice/Family Medicine. <https://www.woncaeurope.org/file/bae1def1-c0b9-47ef-8a3f-5a9a334ba25a/Definition%20EUROACTshort%20version.pdf> 03.02.2023 tarihinde erişilmiştir.
2. Başak O, Ünlüoğlu İ. Aile hekimlerinin eğitimi. *Aile Hek Derg.* 1997;1(4):237-41.
3. Başak O, Saatçi E, Ceyhan G. Akademik aile hekimliği ve gelişme özellikleri: Türkiye deneyimi. *Türk Aile Hek Derg.* 2005; 9(4):174-82.
4. Ünlüoğlu İ, Çağlayaner H. Aile hekimliğinde oluşan akademik gelenek ve gelecek. *Aile Hek Derg.* 1997; 1(1):46-9.
5. Topallı R. Türkiye'de aile hekimlerinin durumu: Kesitsel bir çalışma. *Türk Aile Hek Derg.* 2003;7(4):153-8.
6. Başak O, Güldal D. Akademik aile hekimliği bölümlerinin yirmi yılı: Gelişimsel süreç üzerine bir değerlendirme. *Türk Aile Hek Derg.* 2014;18(1):16-24.
7. ÖSYM, Tıpta Uzmanlık Eğitimi Giriş Sınavı. <https://www.osym.gov.tr/TR,8854/hakkinda.html> 03.02.2023 tarihinde erişilmiştir.
8. Ünalın P, Çiftçili S. Aile hekimliği anabilim dallarının temel tıp eğitimine katkısı. *Türk Aile Hek Derg.* 2006;10(1):39-40.
9. Erdem Ö. Türkiye'de aile hekimliğinin kısa tarihçesi, anabilim dalları ve akademisyenleri. Öztürk O, editör. *Aile Hekimliği Literatürü ve Akademik Süreç Yönetimi*. 1. Baskı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2022. p.11-7.
10. Ünlüoğlu İ. Aile hekimliği disipliniinde akademik yükselmeler ve doçentlik sınavları. *Türk Aile Hek Derg.* 2013;17(3):137-41.
11. Urgan M. Aile hekimliğinde sayı, sistem, nitelik ve eğitim. *Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi.* 2019;(49):26-9.
12. Tıpta Uzmanlık Kurulu Müfredat Oluşturma ve Standart Belirleme Sistemi, Aile Hekimliği Uzmanlık Eğitimi Çekirdek Müfredatı. <https://tuk.saglik.gov.tr/Eklenti/34104/0/ailehekimligimufredatv24pdf.pdf> 03.02.2023 tarihinde erişilmiştir.
13. Uğurlu M, Üstü Y. Türkiye'de aile hekimliği uzmanlık eğitimi süreci ve geliştirilmesi gereken noktalar. *Ankara Med J.* 2018;(1):123-8.
14. Egici MT, Gökseven Y, Zeren Öztürk G, Esen ES, Toprak D. Aile hekimliği uzmanlık eğitiminde 'eğitim aile sağlığı merkezleri' şifli hamidiye etfal eğitim ve araştırma hastanesi deneyimi. *Türk Aile Hek Derg.* 2019;23(4):165-75.
15. Yıldırım B, Egici MT. Aile hekimliği uzmanlık öğrencilerinin bakış açısından aile hekimliği saha eğitimi ve eğitim aile sağlığı merkezleri. *Ankara Med J.* 2018;(3):300-11.
16. Türkiye Aile Hekimliği Uzmanlık Derneği, 2023 Yılında 15000 Aile hekimliği uzmanı hedefi projesi. <https://www.tahud.org.tr/news/view/2023-yilinda-15-000-aile-hekimli%C4%9Fi-uzmani-hedefi-projesi> 03.02.2023 tarihinde erişilmiştir.